

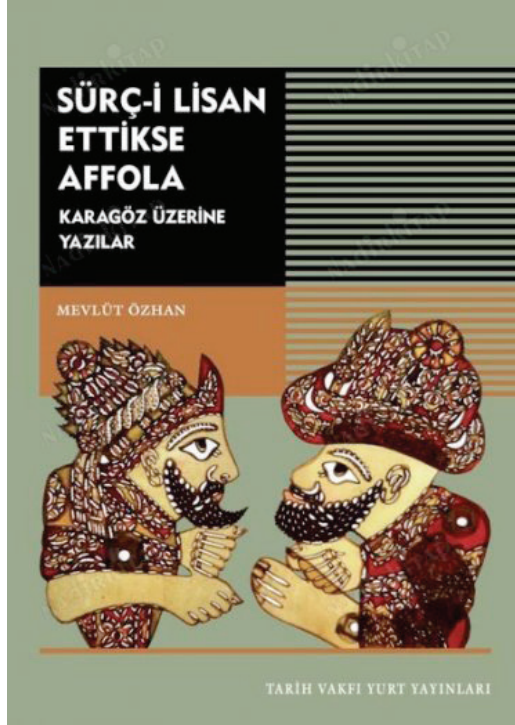
folk/ed. Derg, 2021; 27(4)-108. sayı

Kitap Tanıtımı / Book Review

Türk Gölge Oyunu Perdesinde Mevlüt Özhan İzleri İstanbul 2020, Tarih Vakfı Yurt Yayınları

ISBN: 978-9753333764

Nail Tan*

* KTB E. HAGEM Genel Müdürü, Halk Bilimci.

Türk gölge oyunu Karagöz'le birlikte “Geleneksel Türk Tiyatrosu”na hem derlemeci, araştırmacı hem de devlet görevlisi, yönetici olarak en çok hizmet edenler arasında Mevlüt Özhan adı mutlaka sayılır. Az bilenlere, bilmeyenlere onu tanıtarak son kitabını değerlendirmeye geçmek istiyoruz.

1953 yılında Kırşehir Kızılcaköy’de doğdu. İlkokulu köyünde, ortaokul ve ilköğretmen okulunu Kırşehir’de okudu. Yüksek öğrenimini AÜ DTCF Tiyatro Bölümü’nde tamamladı. Kültür Bakanlığı İzmir Kültür Müdürlüğünde devlet memuriyetine başladı (1978). Dört yıl sonra aynı müdürlükte folklor araştırmacısı kadrosuna atandı (1982). İsteği üzerine KTB Millî Folklor Araştırma Dairesi/MİFAD merkez kadrosuna geçti (1984). 1985’te MİFAD Halk Edebiyatı ve Tiyatrosu Şube Müdürlüğüne, 1993’te HAGEM/Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü/HAGEM Devlet Geleneksel Türk Tiyatrosu Topluluğu Müdürlüğüne atandı. HAGEM’de Genel Müdür Yardımcılığı yaparak (1999-2004) emekliye ayrıldı. Emeklilik döneminde kuruluşunda görev aldığı UNIMA (Uluslararası Kukla ve Gölge Oyunu Birliği) Türkiye Millî Merkezinin 1995-2014 yılları arasında yaklaşık yirmi yıl yönetim kurulu başkanlığı görevinde bulundu. Başkanlıktan ayrılarak İzmir’e yerleşti.

Mevlüt Özhan, gerek KB/KTB’deki görevleri gerekse UNIMA Başkanlığı sırasında; geleneksel Türk tiyatrosunun derlenmesi, araştırılması, arşivlenmesi, müzelerinin kurulması ve tanıtılması konularında en çok çalışan, hizmet verenlerden biri oldu. Bu hizmetlerinden önemli bir bölümünü tanıtacağımız kitabında bulacaksınız. Hizmetleri dolayısıyla yurt içinde ve dışında çeşitli ödüller alan Özhan’ın önceki kitapları şunlardır: *Çocuk Oyunlarımız* (1990), *Yaşayan Halk Ozanları Antolojisi* (Komisyon, 1992), *Türkiye’de Çocuk Oyunları Kültürü* (1997), *Türk Cumhuriyetlerinde Çocuk Oyunları* (Malik Muradoğlu ile 1997), *The Traditional Turkish Theater* (Komisyon, 2002), *Gagavuz Halk Kültürü* (Komisyon, 2002), *Çocuk Oyun ve Oyuncak Terimleri Sözlüğü* (2005), *Kukla ve Gölge Tiyatrosu* (2010), *Kırşehir Köy Seyirlik Oyunları* (2011),

Mevlüt Özhan, UNIMA Yönetim Kurulu Başkanlığı görevinden ayrıldıktan sonra yerleştiği İzmir’de boş durmadı. Gölge oyunu Karagöz’le ilgili yazılarını biraraya getirerek araştırmacıları kütüphane kütüphane dolaşmaktan kurtardı. Kitabının tam künyesi şöyle:

Mevlüt Özhan; *Sürç-i Lisan Ettikse Affola/Karagöz Üzerine Yazılar*, İstanbul 2020, 232 s. Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Kitabın Ön Söz’ünde yazar kitabı hazırlayış amacını ve içeriğini altını çizdiğimiz şu cümlelerle açıklıyor:

“UNESCO tarafından 2009 yılında, ülkemizin somut olmayan kültürel mirası kabul edilerek Dünya Somut Olmayan Kültürel Miras Listesine alınan Karagöz’e verilen destek yeterli miydi sorusunun yanıtını bu kitapta bulacaksınız.

Ulusal ve uluslararası kongre ve sempozyumlarda sunduğum bildirimler, yazdığım inceleme yazıları; Karagöz’ün doğuşundan günümüze gelişine kadarki süreçteki tekniği, oyun biçimi, olaylara bakışı, oyun tip ve kişilerindeki değişimi, yaşatılması konusundaki çabalar, bu çabaların yeterliliği, yaşatılıp yaşatılmayacağı konusundaki görüşleri içermektedir. Bazı makaleler Geleneksel Türk Tiyatrosu’nun bütünüyle ilgili olmasına karşın içerik olarak Karagöz’e ağırlıklı yer verdiği için kitaba dâhil edilmiştir.”

Kitabın arka kapağında ise içerikle ilgili şu açıklamayı görmekteyiz:

“Karagöz yüzyıllarca yaşatılmış ve bugün de yaşatılmaya çalışılan bir kültür değerimizdir; kendini yenilediği sürece kabul görür ve varlığını sürdürebilir. Yenileme, günün koşullarına ve sosyal gelişmelere göre değişimi kapsar. Karagöz de bir kültür ürünü olduğuna göre ya kendini yenileyerek varlığını sürdürecektir ya da statik yapısıyla kalıp unutulmuş olarak yok olacaktır. Bu yenilenmeyi; konuyla ilgili kurumların desteklerini, sanatçıların bilim insanı ve uzmanların birlikte çalışmaları biçimlendirecek ve sağlayacaktır. Bu kitapta Karagöz’ün bütün yönleriyle ele alınarak değerlendirilmesi hedeflenmiş; araştırılması, geliştirilmesi ve yaşatılması konusunda yapılanlar ve yapılamayanlar anlatılarak bundan sonrası için bir ışık tutulmaya çalışılmıştır.”

Kitapta yer alan bildiri, makale, kitap-olay değerlendirmeleri sırasıyla şunlar:

1. Kültürel Miras Olarak Karagöz (s.1-44)
2. Karagöz’ün Dünya Gölge Tiyatrolarına Etkisi (s.45-52)
3. Karagöz’de Çok Kültürlülük (s.53-60)
4. Gaziantep’te Karagöz (s.61-70)
5. Geleneksel Türk Tiyatrosunda Ahilik (s.71-78)
6. UNIMA Türkiye Millî Merkezi’nin Karagöz Konusundaki Çalışmaları (s.79-96)
7. Cumhuriyet Döneminin Büyük Karagöz Sanatçısı Hayalî Küçük Ali (s.97-114)
8. Karagöz’de Müstehcenlik (s.115-126)
9. Karagöz Sanatçısı Olmak (s.127-134)
10. Geleneksel Türk Tiyatrosu Yaşatılıyor mu? (s.135-164)
11. Geleneksel Türk Tiyatrosu Müzeciliğinin Önemi (s.165-168)
12. Bir Topluluğun Öyküsü (s.169-174)
13. Yerellik Bağlamındaki Geleneksel Tiyatroların Küreselleşme Süreci Karşısındaki Konumu (s.175-182)
14. Geleneksel Tiyatroda Ağaç Motifi (s.183-194)
15. Bir Anı Kitabının Düşündürdükleri (s.195-202)

Kitap zengin *Kaynakça* bölümü ve Mevlüt Özhan’ın Karagöz çalışmalarıyla ilgili fotoğraf ve gazete kesikleriyle sona ermekte.

Mevlüt Özhan’ın kitapta yer alan yazılarını iki grupta değerlendirmek mümkün.

1. DTCF Tiyatro Bölümü mezunu olması, Prof.Dr. Metin And, Prof.Dr. Özdemir Nutku gibi Geleneksel Türk Tiyatrosu alanındaki öğretim üyelerinden ders alarak yetişmesi dolayısıyla yazdığı araştırma ürünü makale, bildiriler (1,2,3,5,7,8,9,13,14,15).
2. Kültür/Kültür ve Turizm Bakanlığı ile UNIMA’daki görevleri dolayısıyla yaşadığı tecrübe ve kazandığı bilgiyi aktaran arşivsel makale, bildiriler (4,6,10,11,12).

Kitapta yer alan her iki gruptaki makale ve bildiriler büyük emek ürünü. Ancak Mevlüt Özhan’ın aldığı eğitim ve yaşadığı tecrübe sonucu yazılabilecek türden... Millî Folklor

Araştırma Dairesi ve Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğündeki Başkan ve Genel Müdürlüğüm sırasında (1979-1984, 1997-1998) birlikte görev yaptığımız yine UNIMA serüveninde kuruluştan itibaren hizmet ettiğimiz için yazılanların, verilen bilgilerin değerini ancak ben, Hayrettin İvgin meslektaşımız takdir edebilir. Birinci gruptaki yazıların konuları üzerinde kalem oynatanlar oldu, olacak ama uygulamanın içinden geldikten sonra bazı gerçekleri ancak o zaman böyle net yazmak mümkün olabiliyor. İkinci gruptaki yazıları ise Mevlüt Bey'den başka yazabilecek bir kişi yoktur. Türkiye'de geleneksel Türk tiyatrosu çalışmalarının tarihçesini yazacak olanlar için onun yazdıkları her bakımdan bir belge niteliğindedir.

Türkiye'de devlet teşkilatında genellikle üç tür yönetici görülür:

1. Görevinin ehli olup mesleği sevip isteyerek yapanlar. Bunlar görevin maaşını, yan ödemesini düşünmeyip devlete, millete hizmet için çalışırlar. Emekli olduklarında da STK veya meslek kuruluşlarında çalışmalarını sürdürürler. Bu gruptakiler ne yazık ki mevcut yöneticilerin %10-20'si durumundadır. Yine de bu sayılarıyla devleti ayakta tutmayı sağlarlar. Mevlüt Özhan işte bu grup yöneticilerden.
2. Yöneticilik görevini maaş için yapıp emekliye ayrılınca köşesine çekilen veya kahve kültürü alanında uzmanlaşanlar.
3. Torpille göreve atananlar: Bu gruptakiler bazen çoğunluğu oluşturabiliyor. İktidar değişikliği ile görevden alınacaklarını bildiklerinden çok seyahat edip, görevin nimetlerinden azami yararlanıp hizmeti ikinci planda tutanlardır bunlar.

Mevlüt Özhan'la 21 Temmuz 2021 tarihinde bir telefon görüşmesi yaparak kitapla ilgili merak ettiğimiz bazı konularda bilgi edindik. İlk merak ettiğimiz konu, bu tür kitaplarda (derleme yazılarda) sıklıkla gördüğümüz, yazıların yayımlandığı dergi, kitapların neden gösterilmediğiydi. Sorumuza verdiği cevapta; 8,9,12 ve 15 numaralı yazıların kitap dolayısıyla ilk kez yayımlandığını, diğerlerinin ise gözden geçirilip bazı ekler ve düzeltmelerin yapılarak geliştirildiğini söyledi. Bu durumda, her yazı için kaynak göstermemekte haklıydı. *Kaynakça*'da hangi yazıların ilk şekillerinin yayımlandığı kaynaklar zaten belirtilmişti.

Mevlüt Özhan her kültür adamının (âdeminin anlamında) akademisyenin, araştırmacının yapması gereken önemli bir hizmeti; dergi ve kitaplarda dağınık bir durumda yer alan makale, bildirilerinden bir bölümünü, belli bir konu etrafındakileri bir araya getirip ilgililerin yararına sunmuş, kitaplıklara kazandırmıştır. Her kim Karagöz/Türk gölge oyunu konusunda bir inceleme yapmaya, yazmaya kalkışırsa özellikle de Türkiye'deki gölge oyunu çalışmalarının tarihçesini merak ederse Metin And, Cevdet Kudret, Nurettin Sevin'le birlikte Mevlüt Özhan'ın bu kitabına da bakmak zorundadır diye düşünüyoruz. Bu satırları asla dost, arkadaş, meslektaş duygusuyla yazmıyoruz. Böyle bir anlayışla kaleme alsaydık yazımızı, son cümlemiz mutlaka "Sürç-i lisan ettikse affola" olurdu...